

गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः। शकुन्तः (कपिञ्जलरूपीन्द्रः)। त्रिष्टुप्

कनिक्रदज्जनुषं प्रब्रुवाण इयर्ति वाचमरितेव नावम्।

सुमङ्गलश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विश्व्या विदत् ॥ २.०४२.०१

कनिक्रदत्- शब्दायमानः। जनुषम्- जनिष्यमानमर्थम्। प्रब्रुवाणः- प्रकर्षेण वदन्। अरिता-
कर्णधारः। नावम्- प्लवम्। इव। वाचम्। इयर्ति- प्रेरयति। शकुने- पक्षिन्। सुमङ्गलः-
कल्याणः। च। भवासि- भवसि। त्वा- त्वाम्। विश्व्या- सर्वः। अभिभा- अभिभविता। मा विदत्-
मा लम्भयतु ॥१॥

मा त्वा श्येन उद्वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विददिषुमान्वीरो अस्ता।

पित्र्यामनु प्रदिशं कनिक्रदत्सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह ॥ २.०४२.०२

त्वा- त्वाम्। श्येनः- प्रबलः पक्षिविशेषः। मा उद्वधीत्- मा बाधेत। मा सुपर्णः। त्वा- त्वाम्।
इषुमान्- आयुधयुक्तः। वीरः। अस्ता- क्षेप्ता। मा विदत्- मा लम्भयतु। उपाधिभ्यो विमोचनं
मुक्तिर्या क्रमशः समाधिभिः साध्यते। समाधयोपि मुक्तय एव। निर्वीजसमाधिरात्यन्तिकी
मुक्त्योर्गशास्त्रे। एकस्मात्समाधेरन्यसमाधिः क्रमशः साध्यते। अत्राक्रमतस्तरणमापत्करम्।
उत्तरोत्तरसमाधावाकांक्षायां सद्य आगन्तुकसमाधेर्हानमापत्यन्तं भवति। इदमेव
प्रतीकभाषयात्रोच्यते। सुपर्णश्येनादयो महासमाधयः। अत्र यः पक्षी प्रोच्यते स सद्य
आगन्तुकसमाधिः। श्येनः सुपर्णो वैनं मा लम्भयत्वित्यस्यार्थोयमेव। क्रमशः सद्य
आगन्तुकसमाधिं महासमाधयो मा गिरन्तु। उत्तरोत्तरसमाधिष्वाकांक्षायां क्रमशः सद्य
आगन्तुकसमाधित्यागयतो मा भवतु। क्रमशो यद्भवति तद्भवत्वित्यर्थः। मा नो अतिरिख्य आ

गहीत्यादिश्रुतिषु च इदमेवोच्यते । पित्र्यां प्रदिशमनु कनिक्रदत्- पितृपैतामहोपदिष्टदिशोपदिशति ।

सुमङ्गलः- कल्याणः । भद्रवादी- कल्याणवादी । इह- अत्र । भव ॥२॥

अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलौ भद्रवादी शकुन्ते ।

मा नः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ २.०४२.०३

शकुन्ते । सुमङ्गलः- कल्याणः । भद्रवादी- क्षेमवादी सन् । गृहाणाम्- अस्मत्सदनानाम् । दक्षिणतः । अव क्रन्द- शब्दय । नः- अस्मान् । स्तेनः- दस्युः । मा ईशत- स्वामित्वं कुरुत । माघशंसः- पापशंसी मा ईशत । सुवीराः- शोभनवीर्यसम्पन्नाः सन्तः । विदथे- यज्ञे । बृहत्- महत् । वदेम- ब्रवाम ॥३॥

४३

गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । जगती, २ अतिशक्करी अष्टिर्वा

प्रदक्षिणिदभि गृणन्ति कारवो वयो वदन्त ऋतुथा शकुन्तयः ।

उभे वाचौ वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति ॥ २.०४३.०१

शकुन्तयः । ऋतुथा- काले । वयः- हव्यपावकं मन्त्रम् । वदन्तः- ब्रुवन्तः । कारवः- कर्मठाः । प्रदक्षिणित्- प्रदक्षिणं कुर्वन्तः । अभि गृणन्ति- अभितः स्तुवन्ति । सामगा इव- सामगानपरायणा इव । गायत्रं च त्रैष्टुभं च उभे वाचौ । वदति- शकुन्तिर्ब्रुवति । अनु- तद्गानमनु । राजति- प्रकाशते च ॥१॥

उद्गातेव शकुने सामं गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।

वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्यां सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद

विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद ॥ २.०४३.०२

शकुने- पक्षिन् । उद्गातेव- सामगानपरायण इव । साम । गायसि- कीर्तयसि । ब्रह्मपुत्र इव- ब्राह्मण इव । सर्वनेषु- यज्ञेषु । शंससि- मन्त्रान् वदसि । वृषा- वर्षकः । वाजी- अश्वः । शिशुमतीः- वडवाः । अपीत्य- अभिगत्य । इव । सर्वतः । नः- अस्मभ्यम् । शकुने । भद्रम्- कल्याणम् । आ वद- आभिमुख्येन ब्रूहि । शकुने । विश्वतः- सर्वतः । पुण्यम् । आ वद ॥२॥

आवदस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्धि नः ।

यदुत्पतन्वदसि कर्करिथं बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ २.०४३.०३

शकुने। त्वम्। आवदन्- ब्रुवन्। भद्रम्- कल्याणम्। आ वद- ब्रूहि। तूष्णीम्- मौनेन। आसीनः। नः-
अस्माकम्। सुमतिम्- शोभनभावनम्। चिकिद्धि- बुध्यस्व। उत्पतन्। कर्करिः- हास्यदः। कर्क हास्यं राति
ददातीति कर्करिः। यथा तथा। वदसि- ब्रूषे ॥३॥

Dr. Rangraji